

Видавництво “Світлиця” представляє комплект підручників для 4 класу НУШ

Сайт підтримки підручників svitdovkola.org

Всі підручники поєднані за змістом

Кожний підручник дає змогу побачити інтегровану тему в новому ракурсі

§16. Усі ми робимо відкриття

- Розкажіть, які відкриття пощастило зробити в житті кожному / кожній з вас. Згадайте свої вимощі в ці моменти. Як ставилися до вашої пошукової діяльності рідні?
- Прочитай, що потрібно для того, щоб здійснити відкриття.

спостерігати замислюватися експериментувати шукати інформацію цікавитися бути уважними досліджувати

- Вибери з хмари слів кілька рис і дій, притаманних тобі, і продовж речення. Я можу бути винахідником / винахідницею, оскільки...
- Книшечка слів
- Відкрив для себе різні значення одного слова.
- Обери правильні варіанти обраних висловів. У якому випадку ти можеш ужити кожен із них?
  - Коник
- Обери правильні варіанти обраних висловів. У якому випадку ти можеш ужити кожен із них?
  - Осідлати / засмугити / нагодувати свого коника – говорити на улюблену тему.
  - Викинути / поклякати / продати коника – зробити щось несподіване, можливо, бешкетне.

§17. Я пишу статтю

- Чи читаєте ви та ваші рідні паперові газети й журнали? Чи шукаєте новини й інформацію про те, що вас цікавить, в інтернеті? Якою способом віддаєте перевагу? Чому?
- Прочитай дві статті, які написав Остап про одне відкриття. Здогадайся, яка з них призначена для шкільної газети, а яка – для дитячого журналу. Добери до кожної заголовок. Чи можуть вони бути однаковими?

Мене звали Остап. Я живу на Полтавщині, у селі Білзек. Біля нашого села археологи шороку проводять розкопки, бо тут раніше жили скіфи. Цього року знайшли ось такий перстень.

У археологів на Перещепині нова знахідка! Це – античний перстень. На ньому зображений Ахіл. Він керує колісницею з парою коней.

- Створи свою газету чи журнал про відкриття.
  - Домовтеся, про що ви писатимете: про певну галузь науки, окремий період часу чи якусь країну.
  - Поміркуйте, хто читатиме ваше видання: дорослі, старшокласники і старшокласниці, ваші однолітки чи маляки. Як це вплине на спосіб подання інформації?
  - Об'єднайтеся в пари й напишіть статті, намалюйте до них ілюстрації.
  - Об'єднайте все у спільний проєкт і презентуйте його.

Чи можуть відкриття нашкодити здоров'ю?

- Після читання пригоди діти обговорювали, як слід поводитися із побутовими хімічними речовинами. Діа-на сказала, що вони можуть бути небезпечними для здоров'я. Чи погоджуєшся ти з її думкою? Чому?
  - Засоби побутової хімії** використовують для догляду за одягом, приміщеннями, автомобілями, миття посуду тощо.
- На пакуваннях засобів побутової хімії зображені символи, які попереджують про можливу небезпеку. Прочитай, що вони означають.
  - Поздраник.** Слід не допускати потрапляння цієї речовини в очі, ретельно мити руки після роботи з нею, працювати тільки в добре провітрюваних приміщеннях.
  - Шкідливий.** Засіб містить шкідливі чи токсичні речовини. Такий символ можна побачити на пакуваннях із розчинниками, лаками та фарбами.
  - Ідлий.** Може викликати серйозні опіки й ураження шкіри. Часто цю позначку ставлять на етикетках засобів для очищення каналізаційних труб.
  - Небезпечний для довкілля.** Містить речовини, що створюють загрозу для природи.
- З дозволу дорослих і за їхньої участі ознайомся з інформацією на пакуваннях засобів побутової хімії, що повідомляють виробник? Розкажи.

Змодельуйте поведінку дітей у кожній із ситуацій.

Поліна та її братик Івані куховарили. Хлопчик відкрив пляшечку з алубучним олією і надіяв. Поліна побачила, що він почав задихатися.

Юлія вирішила помити раковину і випадково кранула на руку розчинником для чищення. Шкіра почервоніла і пече.

Під час прибирання Степан ненароком зачепив коробку, і її вміст – невідомий порошок – потрапив хлопчику в очі.

Правила поводження із засобами побутової хімії

- Зберігай засіб окремо від харчових продуктів.
- Під час використання надягни рукавички, окуляри. Після – ретельно мий руки.
- Бережи аерозолі від вогню.
- Не пий і не кудьуй нічого з пляшок та банок, уміст яких тобі не відомий.

ІНФОРМАТИКА

Інформаційні процеси

Усі ми щодня працюємо з інформацією – беремо участь в інформаційних процесах, тобто отримуємо, зберігаємо, обробляємо, передаємо інформацію.

У яких інформаційних процесах беруть участь люди на малюнках? Якими джерелами інформації вони користуються? Побудуй інформаційні процеси в ланцюжок-історію.

За бажання ісценаруйте що або подібною історію в клас. А потім назвіть усі інформаційні процеси, які відбувалися.

Що вивчає інформатика

Інформатика – основне поняття інформатики – науки, що вивчає способи здійснення інформаційних процесів із використанням комп'ютерних технологій.

Інформатика – дуже молода наука. Вона народилася в середині минулого століття. На різних континентах її назвали по-різному. В Європі кажуть "інформатика", а в Америці – "комп'ютерна наука" (Computer Science).

На кінчиках пальців

У повітрі кружляють осінні листочки, пухляки бачиново літо – такі легкі, невагом. От би й люди могли так! Хоча... усе можливо!

Мить, ти прекрасна!

Сучасна польська художниця Моніка Лужак майстерно зображує рух. Здається, персонажі її картин от-от оживуть, зістрибнуть із полотен і закружляють у танці.

Розглянь її картину "Балерина".

Кожна деталь перерос рух – зрозуміло, ніжки зовсім, складки тіла (балетної сукні) тощо.

Щоб підкреслити легкість рухів балерини, художниця не промальовує поришки та стіни.

Витанітка-балеринка

Прикрасте клас силуетами балерин, що кружляють від подиуму вітерця.

- На білому картоні намалюй силует балерини (можна скористатися шаблоном). Виріж його по контуру.
- Виріж витанітку. Можна зробити двошарову силуетку – з витаніткою різних кольорів.
- По центру витанітки вставь вітерця, а в якусь частину балерини. Приклеї силуетку до силуету.
- Протягни нитку, щоб можна було десь почепити пороби.

Шопеніана

Витанічені рухи в балеті – це копійка праця кожного артиста й кожної артистки. А ще є маленький секрет, завдяки якому такий танець такий легкий, ніч полегший.

Шопеніана

- Подивись фрагмент балету "Шопеніана" (хореографія Михайла Фокіна, музика Фридерика Шопена).
- Коли танцює соліст, коли дует, а коли ви бачимо загальний танець?
- Хореограф використовує класичну чи народну хореографію? Доведи.
- Який танець виконується – польське, вальс чи полька? Поясни.
- Порівняй зображення балерини на картині і танцівниці на фото.

Загальний танець виконують артисти й артистки **кордебалету**. Він подібний до оркестру чи хору – соліст/солістка веде танець, а кордебалет аккомпанує йому, підкреслює його рухи.

Спільний танець

Поставте разом танець під музику "Вальс №10 сі-мінор" Фридерика Шопена – виберіть хореографа, розподіліть інші обов'язки. Намагайтеся дібрати рухи відповідно до музики.

Тема 1. Подорожуємо і відкриваємо світ

Емаль алкідна на дереві та металу для зовнішніх та внутрішніх робіт

термін придатності: вересень 2026

Працюємо з комп'ютером

Створюємо пам'ятку

Пригадай правила поводження в комп'ютерному класі. Придай символи для їх позначення. Пригадай, як у текстовому редакторі вставити в текст зображення. Створи в класі набір пам'яток. Символи намалюйте на папері (А) або в графічному редакторі (Б) і вставте у текстовий документ. Роздрукуйте пам'ятку і не забувайте виконувати правила!

Не їж за комп'ютером!

Інформація, яка має велику цінність у конкретний момент часу. Наприклад, термінове повідомлення. Про таку інформацію кажуть, що вона на вагу золота.

Уяви, що інформація, якою ти користуєшся впродовж дня, зна, як ти почуватимешся? Без якої інформації ти обійдешся, а скнення якої може створити проблеми? Наведи приклади.

Важко роздивись етикетку на банці з фарбою. На якій інформації слід звернути увагу перед її використанням? Чому вона необхідна?

Підручник “Я досліджую світ”: початок теми

- ♦ Мотиваційний блок: діти дізнаються, про що йтиметься у темі

- ♦ Проблемні запитання для активізації досвіду дітей

Вивчаючи цю тему, ти:

- ✳ прочитаєш оповідання за мотивами книжки Пітера Брауна “Дикий робот”;
- ✳ з’ясуєш, що таке роботизовані пристрої та як вони допомагають людям;
- ✳ більше дізнаєшся про ліси та їх мешканців, поміркуєш про важливість лісів для всього живого та способи їх збереження;
- ✳ підвиши орієнтуватися на місцевості та за планом.

- ✳ Розглянь малюнок. Яке завдання виконують діти в групах?
- ✳ Як просувається робота? Чому? Що ти порадиш кожній групі?
- ✳ Які риси допомагають тобі й твоїм друзям успішно працювати в команді?
- ✳ Через що найчастіше виникають конфлікти? Як ви їх розв’язуєте? Що допомагає знайти краще рішення?
- ✳ Як гадаєш, що діти робили до цього? А що робитимуть після?

Структура підручника “Я досліджую світ”: початок тижня

Уривок
з літературного твору

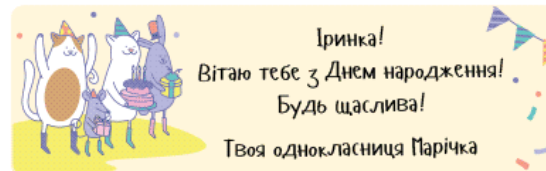
ПРИГОДА ТРЕТЯ

День народження Всесвіту

– У тебе сьогодні день народження? – запитав я Буся, що тримала в руці повітряну кульку.
 – Не в мене – у Всесвіту. Всесвіт – це простір, в якому існують усі планети, зорі, галактики. І ми з тобою. Сьогодні Всесвіту 13 мільярдів 772 мільйони років.
 – Це скільки ж свічок на торті треба задмухати...
 – Саме тому на день народження Всесвіту я ніколи не печу торт, – засміялася Буся. – У тебе є фломастер?
 Вона намалювала фломастером декілька точок на повітряній кульці й почала надувати її.
 – Дивись, як віддаляються ці точки одна від одної. Так само з часом віддаляються галактики. Всесвіт постійно розширюється – так само, як ця кулька.
 – Але кулька була клаптиком гуми до того, як ти почала її надувати. Виходить, і Всесвіт колись був безмежно малим, точкою, яка зненацька почала розширюватися!
 – Так! Це раптове розширення називають Великим вибухом. Це початок часу, початок усього, що ми знаємо.
 – Виходить, аби створити щось нове, потрібно зруйнувати старе? Всесвіт утворився з Великого вибуху, а старі зорі вибухають, щоб утворилися нові.
 – Ти маєш рацію. Але з решток зірок утворюються не лише нові зірки, а й багато іншого.
 Поки ми розмовляли, за горизонтом з'явилось Сонце.
 – Здається, мені час іти. З днем народження Всесвіту тебе! До зустрічі! – усміхнулася Буся.
 Це була наша остання подорож у Всесвіт.

1. Як пояснила Буся своєму другові, що таке Всесвіт? Розкажи.
2. Як у пригоді описаний Великий вибух? А як його уявляєш ти? Опиши.
3. Повтори дослід, за допомогою якого Буся показала, як розширюється Всесвіт. Чи цей процес уже завершився? Який висновок зробив Кирило? Прочитай.
4. Марічка довідалася, що в її однокласниці Вікі день народження. Дівчинка вирішила написати їй ось таке привітання. Сформулюй поради, що допоможуть Марічці вдосконалити текст.

5. У свій день народження Віка вирішила скласти для себе план на місяць і на рік. Ось що в неї вийшло.

На місяць

Навести лад в іграшках та книжках.
Написати віршик для бабусі.
Зняти відео з котом.

На рік

Опанувати 3D-модельовання.
Набрати 100 підписників на YouTube.
Відвідати Одесу.

Створи власний план, зважаючи на свої бажання, інтереси, мрії та обов'язки. Презентуй його в класі.

Робота за змістом
прочитаного

Запитання та завдання
для обговорення тексту

Навчально-методичне
забезпечення
на сайті
svitdovkola.org

44

Тема 6 • СВІТ НЕВІДОМИЙ

45

Піктограми інтегрованих освітніх галузей

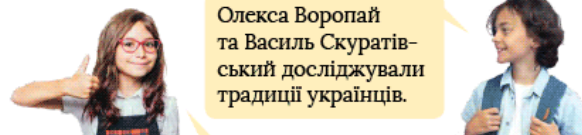
Структура підручника “Я досліджую світ”: розгортання роботи протягом тижня

Проблемне
чи дослідницьке
запитання

Які традиції українців ми хочемо
продовжити в майбутньому?

Традиції – звичаї, погляди, норми поведінки,
що передаються від покоління до покоління.

1. Учителька поставила дітям два запитання і почула такі відповіді.

Олекса Воропай
та Василь Скуратів-
ський досліджували
традиції українців.

Це те, що передається від покоління до покоління
і зберігається протягом тривалого часу.

Які могли бути ці запитання? Сформулюй їх.

- ✳ Як ти розумієш вислів “Ми продовжуємо цю традицію”?

2. Створіть разом книжку “Звичаї українського народу”
за поданим алгоритмом.

Алгоритм створення книжки

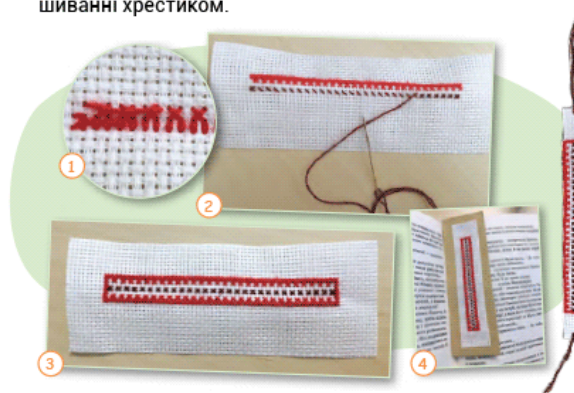
1. Визначте, про які традиції ви напишете.
2. Оформіть кожен свою сторінку: напишіть текст,
додайте фото чи малюнок.
3. Презентуйте свої сторінки в групі.
4. Разом виготовте обкладинку для книжки.
5. З'єднайте всі аркуші та обкладинку.

3. Олекса показав фотографії, на яких відображені традиції
його родини. Про що розповідає кожна з цих світлин?

- ✳ Які традиції передаються з покоління в покоління
у твоєї родині? Розкажи.

4. Давнє українське мистецтво вишивання популярне й нині.
Ти можеш продовжити цю традицію. Повправляйся у ви-
шиванні хрестиком.

Завдання технологічної
галузі, інтегроване
в тематику проблемного
чи дослідницького
запитання

Навчально-методичне
забезпечення
на сайті
svitdovkola.org

Піктограми інтегрованих освітніх галузей

Особливості викладу матеріалу в межах теми: тематичний комікс

Тематичний комікс
із наскрізними
персонажами

Професор Фейковський vs* 4-А. Раунд 1

Нинішні школярі такі хитрі! Нічого самі не знають, все в інтернеті знаходять. От я їх провчу...

1

Дивіться, з'явився новий додаток — Мудрагелик! Вдає наукову інформацію про все, що ти знімаєш на камеру.

2

Це сальвія, вкрай небезпечна рослина. Вона може спричинити опіки.

3

- ❖ Чи погоджуєшся ти з думкою професора Фейковського про сучасних школярів? Чи часто ти шукаєш інформацію в інтернеті? Чи завжди їй можна довіряти?
- ❖ Яка інформація про сальвію та сніжноягідник є істинною? Знайди відомості про них на кількох сайтах і порівняй.
- ❖ Чи доводилося тобі бачити ці рослини?

*vs – скорочення від латинського слова *versus* – “проти”.

28

Тема 1 • ПОДОРОЖУЄМО І ВІДКРИВАЄМО СВІТ

4

5

6

Це сніжноягідник. Його ягоди дуже смачні та корисні.

7

Стривай, щось тут не так...

8

Перевірмо інформацію про сальвію та сніжноягідник на інших сайтах.

- ❖ Що допомогло школярам оминати пастку професора?
- ❖ Чи відомий тобі термін “критичне мислення”? Як ти його розумієш? Критично мислити – це когось критикувати? Чи це означає вдумливо ставитися до будь-якої інформації?
- ❖ Який мобільний додаток, на твою думку, був би корисний школярам?

29

Запитання
за змістом коміксу
для обговорення
у класі

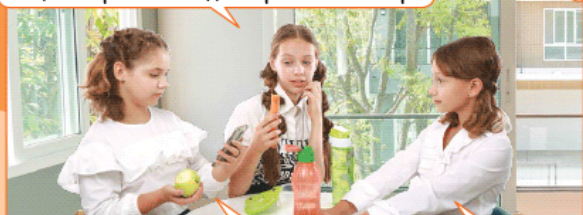

Структура підручника “Я досліджую світ”: постійна рубрика з дослідницькою діяльністю

Мотиваційний блок

ДОСЛІДЖУЄМО РАЗОМ

А що забарвлює плоди в оранжевий колір?

Речовина, яка називається бета-каротин. Що яскравіший плід, то більше в ньому каротину.

Його точно багато в моркві й гарбузі. А для чого він нам?

Бета-каротин потрібний для утворення вітаміну А, який робить наші очі, зуби, волосся та шкіру здоровими, а ще підтримує імунітет.

Ого, яка важлива речовина! Шкода, що не можна її побачити...

Чого ж? Можна. Але для того треба провести дослід.

Матеріали та обладнання

ВИЯВЛЕННЯ КАРОТИНУ

Матеріали та обладнання

- ✦ Шматок гарбуза, морквина;
- ✦ тертка;
- ✦ миска або ланчбокс;
- ✦ спирт (продається в аптеці);
- ✦ фільтрувальний папір (його можна замінити фільтр-пакетом з-під чаю або кави, паперовим рушником).

Хід досліду

1. Натри моркву і гарбуз в окремі посудини.
2. Натерту масу залий спиртом, накрій і залиши на 4–6 год.

3. Занур у спиртовий розчин один край паперу.
4. Почекай, поки рідина підніметься папером угору на 5-6 см.
5. Витягни і просуши папір.
6. Що ти бачиш? Чи однаково пофарбували папір різні плоди? Про що це свідчить?

Приготуй із моркви та гарбуза вітамінний салат. Для цього очисти овочі й натри їх на грубій тертці. Додай жменьку горіхів, які тобі найбільше смакують. Залий суміш соком $\frac{1}{4}$ лимона. Додай 1-2 ложки меду. Перемішай. Смакуй і зміцнюй свій імунітет.

Хід досліду та поради щодо його виконання

Структура підручника “Я досліджую світ”: постійна рубрика з проєктною діяльністю

Чітко визначені
тема і мета

ГОТУЄМО ПРОЄКТ

Тема Створюємо настільну гру

Мета Згадати правила, які допомагають бути здоровими, та виготовити гру “Будьмо здорові!”.

Звернися до алгоритму на форзаці

По завершенні обговоріть процес створення гри.

Створіть гру, користуючись пам'яткою.

У настільній грі має бути перша ділянка – “Старт” й остання – “Фініш”, а між ними – ділянки із ситуаціями, які йдуть на користь здоров'ю, і тими, що шкодять йому, а також порожні.

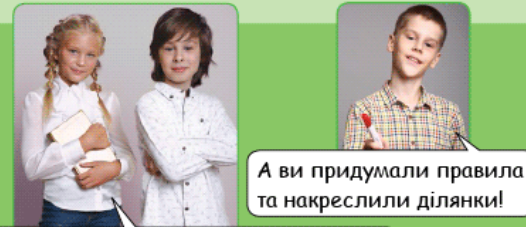

- ✳ **Зберіть ідеї ситуацій для гри.** Скільки їх поміститься на ігровому полі? Скільки буде корисних, а скільки шкідливих? Намалюйте або опишіть їх на окремих аркушиках, а потім викладіть на майбутнє ігрове поле.
- ✳ **Складіть правила гри.**
- ✳ Як краще прокласти маршрут від старту до фінішу? Де розташувати порожні ділянки? Чим прикрасити ігрове поле?
- ✳ **Коли гра буде готова, протестуйте її.** Може, ділянок замало і гравці надто швидко проходять її? Можливо, варто додати якісь ідеї з ваших улюблених настільних ігор?
- ✳ Обміняйтеся іграми з учасниками та учасницями інших груп і пограйте.

62

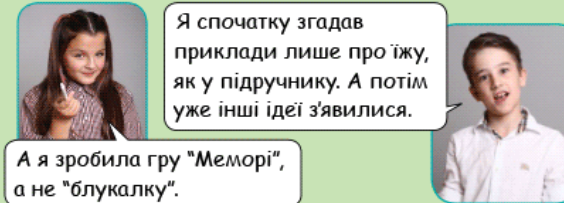
Тема 7 • ЯК ЦЕ ВЛАШТОВАНО?

63

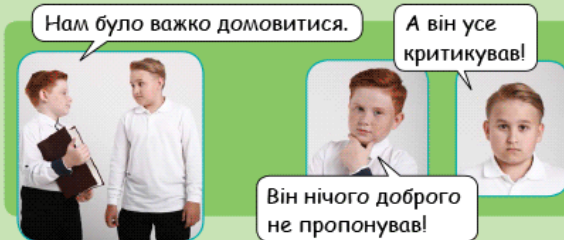
А ви придумали правила та накреслили ділянки!

Данило дуже добре малює, тож нам пощастило. Він створив усі малюнки!

Я спочатку згадав приклади лише про їжу, як у підручнику. А потім уже інші ідеї з'явилися.

А я зробила гру “Меморі”, а не “блукалку”.

Нам було важко домовитися.

А він усе критикував!

Він нічого доброго не пропонував!

Складні моменти виникають у будь-якій діяльності, але маємо знайти способи їх подолання, аби разом досягти мети.

Поради, які допоможуть організувати роботу над проєктом

Поради щодо обговорення та презентування проєкту

Перевір себе

- Учні 4-го класу дізналися, що 30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек, і вирішили організувати екскурсію до шкільної бібліотеки. “Бібліотекарка залюбки відповість на запитання, які вас цікавлять”, – сказала вчителька. Ось про що вирішили запитати діти.

Скільки загалом книжок у шкільній бібліотеці?

Чи любите ви читати?

Яка найпопулярніша книжка в нашій бібліотеці?

А про що запитав / запитала б ти? Постав свої запитання бібліотекарю / бібліотекарці та вислухай відповіді.

- Діана в бібліотеці вивчала “Енциклопедію комах”, адже хотіла більше дізнатися про представників цієї групи тварин. Про яких із зображених істот Діана не знайшла інформації в цій книжці? Чому? Свою думку обґрунтуй.

Бабка

Жук-плавунець

Дощовий черв'як

Оса

Мурашка

Павук

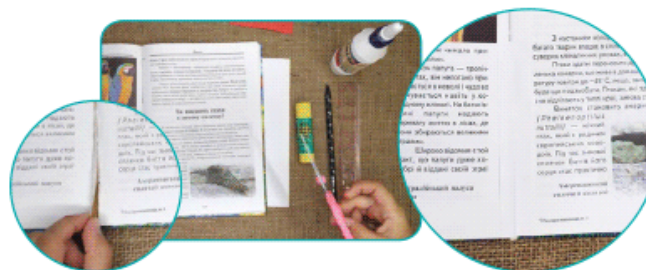
Колорадський жук

- Побудуй у зошиті ланцюг живлення, де однією з ланок є будь-яка комаха.

- Роман вирішив підкріпитися перед тим, як іти до бібліотеки: вийняв із портфеля пляшку з колою і чипси. Чи схвалюєш ти такий вибір хлопчика? Чому? Наведи приклади перекусів, які не завдають шкоди здоров'ю.

- Нещодавно Захар із татом замовили в інтернет-магазині книжки. Яка вартість покупки, якщо ціна однієї книжки – 256 грн, другої – у 2 рази менше, а послуга доставки коштувала 65 грн?
- Марина побачила на столі у бібліотеці горобину. Ти, мабуть, знаєш, що птахи залюбки ласують її плодами і повсюди розносять її насіння. Які ще способи поширення рослин тобі відомі? Наведи приклади плодів і насіння, які розповсюджуються за допомогою вітру.
- Микола з друзями вирішили “підлікувати” книжки власноруч. Відремонтуй і ти книжки у шкільній або класній бібліотеці. Скористайся відеоінструкцією: svitdovkola.org/4/porobka5

- Які відкриття ти зробив / зробила для себе, вивчаючи цю тему? Розкажи.

Мотиваційний блок: діти дізнаються, про що йтиметься у дослідженні

Тема дослідження

Розділ 2

Як одна команда може замінити кілька?

Під час цього дослідження ти:

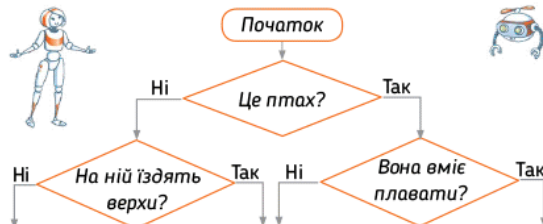
- ▶ дізнаєшся, що таке розгалуження та цикли;
- ▶ складеш програму для виконавця *Кенгуру*, у якій дві команди замінять дев'ять.

svitdovkola.org/ifo4/10

Гра “Так — ні” і розгалуження

- 1 Пограйте у гру “Так — ні”. Ведучий задумує назву свійської тварини. Гравці мають відгадати її, ставлячи запитання, на які можна відповісти словами “так” і “ні”.
- 2 Роздівітьесь початок блок-схеми запитань дітей про тварину, назва якої починається на “К”. Чи ви діяли б так само? Продовжте схему запитань або намалуйте власну.

Алгоритми з повтореннями: цикли

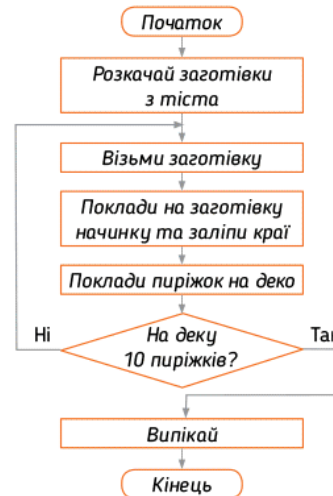
Сьогодні до Іринки та Олексійка завітають бабуся і дідусь. Діти вирішили зробити їм сюрприз – напекти пиріжків.

- От би в нас був робот “Смакороб”! – замріявся Олексійко. – Він би сам усе зробив, а ми б могли тільки керувати...
- Але спершу треба було б його навчити – скласти програму, – усміхнулася Іринка.

Алгоритми та програми

Дівчинка щойно порахувала, що на деку можна помістити 10 пиріжків.

- Ох і довжелезна була б програма... – 10 разів повторювати одне й те саме.
- А Олексійко вже почав щось креслити в альбомі: – Дивись, як я придумав! Можна записати коротше, якщо скористатися блоком розгалуження.

Потім тато розповів: якщо в алгоритмі є команди, виконання яких повторюється, то такий алгоритм називають **алгоритмом з повторенням**, а послідовність команд, що виконується багато разів, – **циклом**.

Покрокове виконання завдання на основі нового матеріалу

Визначення як підсумок теоретичного матеріалу

Бібліотека медіа-матеріалів та навчально-методичне забезпечення на сайті svitdovkola.org

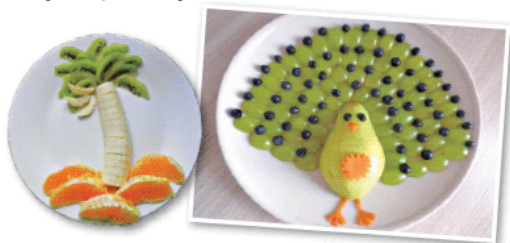
Запитання-завдання для актуалізації досвіду дітей

Необхідний теоретичний матеріал – коротка розповідь або історія з життя дітей

Закріплення теоретичного матеріалу

Розділ 2

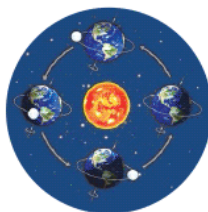
3 Алгоритм приготування якої з цих страв варто скласти, використовуючи цикл? Чому?

Дізнайся, які вітаміни є в цих фруктах. Чим корисні приготовані Смакоробом страви?

Цикли навколо

Розирнімося навколо і пошукаймо цикли – процеси, явища, що повторюються через однакові проміжки часу: зміна дня і ночі, пори року, фази Місяця, поливання квітів, виготовлення деталей на заводі...

Які ще цикли ти можеш пригадати?

4 Пригадай команди виконавця *Кенгуру*. Чи може він намалювати всі зображені геометричні фігури? Чому?

Для малювання якої фігури можна скласти для *Кенгуру* програму з використанням циклу?

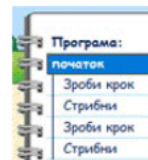
36

Алгоритми та програми

Працюємо з комп'ютером

“Кенгуру” й цикли

Пригадай програму, яку ми склали для *Кенгуру*, коли навчали його креслити переривчасту лінію. Програма була дуже велика і складалася з двох команд, що повторювалися багато разів. Тепер ти знаєш, що таку програму можна зробити набагато коротшою.

повтори

...

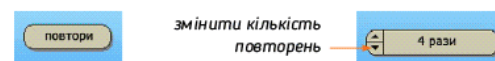
...

N разів

дії, що повторюються

кількість повторень

Щоб записати ці команди в програму, скористайся кнопками:

1 Склади програму для креслення переривчастої лінії, використовуючи виконавця *Кенгуру* та цикл **повтори** ... *N* разів. Налагоди її. Скільки рисок намалював *Кенгуру*?

2 Склади програму, виконавши яку, *Кенгуру* прогуляється до нижньої межі поля і повернеться назад.

3 Склади програму, виконавши яку, *Кенгуру* намалює квадрат зі стороною 1 крок. Чи використав / використала ти цикл, чи в твоїй програмі його нема? Випробуй обидва способи.

Видали з програми, яка вже налагоджена і добре працює, одну команду. Який результат буде тепер? Виконай змінену програму. Чи справдилися твої передбачення?

37

Приклади з повсякдення

Міжпредметні зв'язки

Робота з комп'ютером: детальні пояснення

Робота з комп'ютером: завдання

Робота з комп'ютером: дослідницьке завдання

Структура підручника “Українська мова та читання”

Освітні лінії з добре знайомими персонажами

Театралізуємо

Досліджуємо
медіа

Взаємодіємо
письмово

Досліджуємо
мовлення

Читаємо

Взаємодіємо
усно

Структура підручника “Українська мова та читання”

Узагальнення і систематизація знань перед ДПА

Тема уроку та основна діяльність

Бібліотека медіа-матеріалів та навчально-методичне забезпечення на сайті svitdovkola.org

Яскраві тропіки

svitdovkola.org/art4/10

Перенесімося в інший куточок Землі — до Латинської Америки. Там здавна живуть індіанці та індіанки — горді, сильні духом, сміливі і нескорені. Вони вважають свободу і незалежність найбільшими цінностями. Завітаймо до народу куна!

Дізнайтеся і розкажіть одне одному якомога більше про природу Центральної та Південної Америки, культуру і звичаї корінних народів.

Візерунки з клаптиків

Роздивись **м'яли** — яскраві аплікації з клаптиків тканини, якими прикрашають суknі. Це давнє мистецтво народу куна, яке століттями передається від покоління до покоління. Так індіанки розповідають про природу своєї країни, тварин і рослини, що їх оточують.

Лінія симетрії

- Які кольори використовують майстрині?
- З яких елементів складаються візерунки?
- Які об'єкти майстрині стилізують?

Деякі зображення створені так, немовби вони відображаються у дзеркалі — їх можна розділити лінією на дві однакові половинки. Такі візерунки називають **симетричними**, решта візерунків — **асиметричні**. А умовна лінія поділу — це **вісь симетрії**.

* Які з мовів симетричні?

22

Тема 2. Машина часу

Дзеркало і візерунки

Намалюй у стилі Індіанських візерунків овочі та фрукти, які ростуть в Україні. Зображення роби симетричними.

Ти вже створював / створювала симетричні зображення. Пригадаєш витинанки? Витинанки завжди симетричні, адже ми згинаємо папір навпіл і вирізаємо одразу дві половинки.

- Щоб тобі було легше малювати, простим олівцем розділи аркуш паперу навпіл — це лінія симетрії. Спершу намалюй контур великого зображення, а потім впиши в нього дрібні елементи.
- Розфарбуй малюнок кольоровими олівцями, восковими крейдочками або фломастерами.

Індіанська музика

Подивись кліп сучасного еквадорського музиканта **Лео Рохаса** до композиції з Індіанськими мотивами “Надія”.

- Кажуть, що народна музика може розповісти про характер народу. Чи відчувається характер індіанців у цій музиці?
- Які рухи пасують до неї?
- Чи знаєш ти, який музичний інструмент звучить?

Перуанська пан-флейта

Створи до музики відеоряд з фотографій. Які світлини добиратимеш? Чому саме такі?

23

Розглядання та обговорення твору мистецтва

Образотворча діяльність: поради та покрокове виконання роботи

Слухання та обговорення музичного твору

Підведення до образотворчої діяльності та пояснення нових термінів

Тема уроку та основна діяльність

Співаночка чи вокальна вправа за темою уроку

Актуалізація знань дітей

Слухання та обговорення музичного твору

Музичні дзвіночки

svitdovkola.org/art4/16

Музикою можна передати все, що бачиш навколо, що відчуваєш, уявляєш... Щоб зрозуміти це, треба лише уважно слухати.

- Пригадайте музику, у якій змальовано явища природи, передано її звуки. Влаштуйте вікторину “Природа в нотах”: слухайте музичні фрагменти, які зображують природу, і називайте природні явища.

Кампанелла

- Заплющ очі й послухай концерт для скрипки з оркестром “Кампанелла” італійського скрипаля-віртуоза і композитора **Нікколо Паганіні**. Цей твір написаний майже 200 років тому. Чим він відрізняється від тих, що ти вже чув/чула?

- Який настрій передає твір?
- Які музичні інструменти ведуть мелодію, а які — акомпанують? Який інструмент грає соло, але не веде мелодію? Коли на перший план виходить оркестр?
- Уяви, намалюй або розкажи, про що цей твір.

Назва п'єси з італійської перекладається як “Дзвіночок”. І справді, музика нагадує ніжний передзвін, який, як не дивно, створює струнний музичний інструмент — скрипка.

- Поглянь на картину “Дзвіночки” британського художника **Альберта Дюрера Лукаса**, який жив і творив близько 150 років тому. Чи пасує вона до музики? Поміркуйте, про що могли б розмовляти дзвіночки. Доберіть музичні інструменти й зіграйте “діалог дзвіночків”. Передайте різні емоції — радість, сум, страх, сором, розпач, сумнів, подив.

34

Тема 3. Чарівні перетворення

Співучі дзвіночки

- Вивчи розспівку і створи до неї акомпанемент за допомогою музичних дзвоників.

Дзвіночки

Ми лі-со-ві дзві-ноч-ки, спі-ва-е-мо: “Дзінь-дзінь”.
У від-по-відь нам вто-рять дзві-ноч-ки по-льо-ві: “Дзінь-дзінь, дзінь-дзінь, дзінь-дзінь - дзінь!”.

- Виконай розспівку під акомпанемент фортепіано. Змінюючи гучність (голосно — форте, тихо — піано), відтвори діалог польових і лісових дзвіночків.
- Як гадаєш, чи змінюватиметься настрій музичного твору, якщо пришвидшувати або уповільнювати темп?
- У листопаді вивчіть пісню “Я і ти” (“Пісенник”, с. 120). Додайте рухи і перетворіть пісню на інтерактивну гру.

Рондо в концерті

Нікколо Паганіні написав “Кампанеллу” у формі рондо.

Рондо (з французької “рух колом”) — музична форма, у якій кількаразове (не менше 3-х) повторення головної теми (рефрену) чергується з відмінними один від одного епізодами.

- Розглянь **музикограму** — схему, що відображає структуру музичного твору за допомогою кольорів і геометричних фігур.

- Поміркуй, чим різняться частини цього рондо. Як вони завершуються? Як це показано в схемі? Знайди головну тему (рефрен).

35

Активна робота за співаночкою

Ознайомлення з музичними термінами

Розглядання картини, співзвучної музиці

Структура підручника “Мистецтво”: одна тема – два уроки

Інтегрована
тема уроків

Розглядання
та обговорення твору
мистецтва

Підведення
до образотворчої
діяльності

Слухання та
обговорення музичного
твору

Активна інтегрована
діяльність

Казка очима різних митців

svitdovkola.org/art4/21

У фольклорі народів світу існує понад тисячу версій казки про Попелюшку. Різні митці й мисткині неординарно уявляють і втілюють у своїх творах персонажів казки.

“Попелюшка” у звуках і рухах

Послухай, як композитор **Сергій Прокоф'єв** розповів казку “Попелюшка” (1944 р.). Зверни увагу, як за допомогою музики передано настрій персонажів, їхні мрії та думки.

Поміркуй, яких персонажів зображують подані музичні фрагменти. Які події казки ілюструють?

А тепер подивися фрагменти балету.

- Про що мріє Попелюшка? Про що згадує? Як вона це показує рухами в “Танці з мітлою”?
- Якими рухами хореограф підкреслив заздрість і жадібність дочок мачухи у “Гавоті”?
- Як музикою і рухами передано бентежний момент — бій годинника посеред балу (фрагменти “Вальс-кода” та “Опівночі”)?

“Попелюшка” у виконанні
Австралійського балету.

Ілюструємо казку

Розглянь ілюстрації різних художниць. Що спільного в образах Попелюшки, а що відмінного? Яка ілюстрація видається сучаснішою? Чому?

Зобрази Попелюшку так, як її уявляєш ти. Який епізод казки ти хочеш проілюструвати?

Надія Ілларіонова

Джанет і Енн Джонстон

44

Тема 3. Чарівні перетворення

Уяви, що персонажі казок можуть жити з нами в одному місті, ходити тими самими вулицями... Саме так і зробив колектив театру, який осучаснив оперу “Попелюшка”.

Попелюшка поряд з нами

- Поміркуй, який вигляд може мати сучасна Попелюшка. Опиши її одяг.
- Подивись фрагмент опери “Попелюшка” італійського композитора **Джоаккіно Россіні** в сучасній постановці Нідерландської національної опери.

Россіні трохи змінив сюжет відомої казки — замість мачухи з'явився вітчим дон Маньфіко, а замість туфельки принц шукає подарований браслет.

- Чи таким тобі уявлялося вбрання Попелюшки?
- Який настрій у неї? Чому? Як це передає музика та спів героїні?
- Як показано ставлення інших персонажів до Попелюшки?

Ми — персонажі казок

- Подивися фрагмент драматичної вистави “Попелюшка” у виконанні театру “Росинка” з Мукачеве та відчуй себе в театрі.
- Підготуйте фрагмент осучасненої вистави про Попелюшку.
  - Порадьтеся та оберіть фрагмент, який інсценізуватимете. Пригадайте, хто працює над створенням вистави, і розподіліть обов'язки. Нехай хтось буде оператором і запише відео на згадку.
  - Доберіть для музичного супроводу фрагменти, які слухали цього тижня.

45

Забезпечуємо у підручниках ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Перевір себе

- Учні 4-го класу дізналися, що 30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек, і вирішили організувати екскурсію до шкільної бібліотеки. “Бібліотекарка залюбки відповість на запитання, які вас цікавлять”, – сказала вчителька. Ось про що вирішили запитати діти.
  - Скільки загалом книжок у шкільній бібліотеці?
  - Чи любите ви читати?
  - Яка найпопулярніша книжка в нашій бібліотеці?

А про що запитав / запитала б ти? Постав свої запитання в бібліотекарю / бібліотекарці та вислухай відповіді.
- Діана в бібліотеці вивчала “Енциклопедію комах”, адже бібліотекарю / бібліотекарці та представники цієї групи тварин хотіла більше дізнатися про представників цієї групи тварин. Про яких із зображених істот Діана не знайшла інформації в цій книжці? Чому? Своєю думку обгрунтуй.
  - Мурашка
  - Жук-плаунаець
  - Дошорній черв'як
  - Оса
  - Паунок
  - Колорадський жучок
- Побудуй у зошит ланцюг живлення, де однією з ланок буде яка комаха.

Тема 1 • ПОДОРОЖУЄМО І ВІДКРИВАЄМО СВІТ

Мистецтво

Ірина Степанівна Світлана Садовикова

4 КЛАС

Вибери картину з попереднього завдання, яка тобі найбільше сподобалася. Зави себе екскурсоводом / екскурсоводкою і розкажи про цей твір комусь у класі.

Роздивись стрічкові орнаменти. У якому з них є симетричні елементи? Створи витинанку. Вона може бути розфарбованою, двохвиною чи ще з якимись цікавинками. Чи можна сказати, що витинанка завжди симетрична? Чому?

Роздивись мійський пейзаж. Як художник використав закони перспективи? Облегчи свої роботи і презентуй їх найдалішу з них.

Віталий Рубан. Амстердам

Я ДОСЛІДЖУ СВІТ

Ольга Володимирівна Олександрівна Козак Ганна Олександрівна

4 КЛАС

Роман вирішив підкріпитися перед тим, як іти до бібліотеки: вийняв із портфеля пляшку з колією і чипси. Чи сказав ти такий вибір хлопчика? Чому? Наведи приклади перекусів, які не завдають шкоди здоров'ю.

Нещодавно Захар із татом замовили в інтернет-магазині книжки. Яка вартість покупки, якщо ціна однієї книжки – 256 грн, другої – у 2 рази менше, а послуга доставки коштувала 65 грн?

Марина побачила на столі у бібліотеці горобину. Ти, мабуть, знаєш, що птахи залюбки ласують її плодами і полюблять розносити її насіння. Які ще способи поширення рослин тобі відомі? Наведи приклади плодів і насіння, які розповсюджуються за допомогою вітру.

Микола з друзями вирішили “підлікувати” книжки власноруч. Відремонтуй і ти книжку у шкільній або класній бібліотеці. Скористайся відеоінструкцією: svitdovkola.org/4/porobka

Згадай перед канікулами

svitdovkola.org/4/128

Сьогодні ти матимеш нагоду показати, скільки всього цікавого ти вже знаєш про мистецтво. А ще – розповісти про свої найкращі, на твою думку, малюнки.

Погортай підручник. Пригадай, картини яких художників і художниць ти роздивлявся цього семестру. Які стильові особливості ти помітив / помітила? Назви авторів чи авторок цих картин.

Вибери картину з попереднього завдання, яка тобі найбільше сподобалася. Зави себе екскурсоводом / екскурсоводкою і розкажи про цей твір комусь у класі.

Роздивись стрічкові орнаменти. У якому з них є симетричні елементи? Створи витинанку. Вона може бути розфарбованою, двохвиною чи ще з якимись цікавинками. Чи можна сказати, що витинанка завжди симетрична? Чому?

Роздивись мійський пейзаж. Як художник використав закони перспективи? Облегчи свої роботи і презентуй їх найдалішу з них.

Віталий Рубан. Амстердам

Пригадай і йди вперед

Зосередись та пригадай:

- що ти знаєш про інформацію та дії з нею;
- правила мережевого спілкування.

svitdovkola.org/info/4/est1

1 Розширися доволу. Знайди за 2 хвилини у класі якомога більше різних джерел інформації. Порівняй свій перелік із тими, що створили твої однокласники та однокласниці. Як висновки можна зробити?

2 Що ви хотіли б змінити у класі, щоб інформацію сприймати було зручніше?

3 Пригадай, яку інформацію містить прогноз погоди і як ми її використовуємо. Узв'язь прочитай текст. Які інформаційні процеси в ньому зазначені?

Увечері Давид увімкнув комп'ютер і подивився прогноз погоди на завтра. Буде дощ! Леде встат нашірвати на стівкери нотатку, як мало го покликана мама. Давид так і забув би зателефонувати подружці, якби не записка. Наступного дня Олеса звязла до школи парасольку і не пошкодувала.

Які ще є способи передавання повідомлень? Який із них найкращий і чому випадку? Чому?

4 Як ти фіксуєш те, що важливо не забути? Чи занотуєш нагадування? Де залишиш нотатки?

5 Роздивися форзац “Комп'ютер та інші цифрові пристрої”. Вибери пристрій, про який тобі цікаво розповісти. Склади два речення про те, навіщо він потрібний. Чи складно буде людині без цього пристрою? Чому?

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Ганна Олександрівна Ольга Володимирівна Олександрівна Козак

4 КЛАС

Прочитай текст. Визнач його тип, тему й мету. Склади й запиши план тексту. Добери заголовок.

У хаті край села жили чоловік і жінка. Було в них двоє дітей – Мишко й Оля. Біля хати ріс високий гіллястий осокір.

– Зробимо на осокірі гойдалку, – сказав Мишко.

– Ой, добре буде гойдатися! – зраділа Оля.

Поліз Мишко на осокір, прив'язав до гілки мотузок. Стали ютись діти, а навколо них синичка літає та й співає, співає.

– І синичка весело, що ми гойдаємося. Як радісно співає! Глянула Оля на стовбур осокіра й побачила дупло, а в дуплі – гіздічка синиччице, а в гізді – пташенята маленькі.

– Синичка не радіє, а плаче, – сказала Оля.

– Чого ж їй плакати? – здивувався Мишко.

– Подумай, чого, – відповіла Оля.

Василь Сухомлинський

Перевір себе

- Прочитай текст. Визнач його тип, тему й мету. Склади й запиши план тексту. Добери заголовок.
- Зроби звуко-буквений аналіз виділених у тексті слів.
- Перепиши свою збірку “Мої твори”. Прочитай кілька текстів. Які твої враження від них?
  - Цікаві тексти!
  - Нудувати, можна було й краще написати.
  - Забагато покреслено та виправлено. Мабуть, варто було переписати начисто.
- Подивись збірку “Мої твори” когось із класу (з його / її дозволу) і вичитай вислови свої поради та зауваження.
- Яке завдання цього місяця виявилось для тебе найскладнішим? Чому? Що треба зробити для того, щоб наступного разу такі труднощі в тебе не виникали?
- Які якості допомогли тобі виконати...

ІНФОРМАТИКА

Олександр Андрійович Ірина Степанівна

4 КЛАС

Діти змоделували комп'ютерну мережу за допомогою кубиків конструктора і нитки. Який комп'ютер може обмінюватися інформацією з іншими? Чому? Удоскональте цю мережу.

Наталка написала подругі електронний лист. Чого в ньому не вистачає? Що треба змінити?

Працюємо з комп'ютером

Плануємо та виконуємо мініпроект

Створи спілкування презентацію про те, що вам найбільше запам'ятовалося протягом вивчення теми “Інформація навколо нас”. Працюйте протягом презентації PowerPoint або в онлайн-редакторі презентацій Google Slides. Якщо працюєте в PowerPoint – створіть кожен по одному слайду, а потім разом з вчителем / вчителькою об'єднайте їх в одну презентацію.

Навчально-методичне забезпечення до підручників

▶ календарно-тематичне планування уроків

▶ робочий зошит

▶ інтернет-підтримка на сайті svitdovkola.org

- методичні матеріали
- навчальні презентації
- інтерактивні завдання
- матеріали для роздрукування
- та багато іншого

Запрошуємо до діалогу

books@dvsvit.com.ua

(067) 504-5022

До кожного підручника – повне методичне забезпечення на сайті

svitdovkola.org/metodic/4

Обирайте комплект інтегрованих підручників видавництва “Світлич”

Запрошуємо до діалогу

books@dvsvit.com.ua

(067) 504-5022

Електронні версії підручників
завантажуйте на сайті

svitdovkola.org/books/4